

Projecte de recerca i divulgació històrica

Tots els noms (el Penedès, 1931-1978)

Ramon ARNABAT MATA
Vicepresident de l'Institut d'Estudis Penedesencs

“Visc forastera en una terra xopa de desmemòria”
Joana Raspall

1. Introducció

A les comarques que conformen el Penedès, l'Alt i Baix Penedès i el Garraf, s'han desenvolupat en els darrers deu anys un seguit d'iniciatives institucionals, personals, i associatives de recuperació de la Memòria Històrica i dels valors democràtics de la II República, la Guerra Civil, el Franquisme i l'antifranquisme, tant des de la vessant de la recerca com de la divulgació, així com diverses iniciatives historiogràfiques impulsades per la Secció d'Història de l'Institut d'Estudis Penedesencs i el Vinseum, relacionades amb els períodes esmentats.

Aquestes recerques i iniciatives històriques han tingut el suport dels consells comarcals i de la majoria dels ajuntaments del Penedès, convençuts que, tal i com estableix l'article 52 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, l'assentament i la millora del sistema democràtic requereixen l'accés dels ciutadans al coneixement històric, com a garantia de respecte a la pluralitat de memòries. I això passa, entre d'altres aspectes, per la recuperació, conservació i difusió de la memòria democràtica com a patrimoni col·lectiu, per tal de fomentar els seus valors entre els ciutadans.

Per tal de donar coherència a aquestes iniciatives disperses i impulsar-ne de noves en el marc d'un projecte comú, l'Institut d'Estudis Penedesencs va decidir d'impulsar i dirigir el projecte de recerca i divulgació històrica *Tots els noms (El Penedès, 1931-1978)*. Alhora, mitjançant aquest projecte, es pretén implicar activament els historiadors i els ciutadans en el procés de reforçament dels valors democràtics mitjançant el coneixement històric i la memòria històrica.

El darrer trimestre de l'any 2007 el Parlament de Catalunya i el Congrés de Diputats van aprovar les lleis del Memorial Democràtic i de la Memòria Històrica, respectivament. La Llei del Memorial Democràtic ha recollit nombroses aportacions presentades al llarg de la seva tramitació parlamentària i ha estat aprovada, quasi en la seva totalitat, per la majoria de grups parlamentaris catalans i dels col·lectius que treballen aquests temes. En canvi, la Llei de la Memòria Històrica ha estat rebuda amb divisió d'opinions i amb crítiques per part de diverses entitats memorialístiques en no reconèixer la il·legitimitat dels judicis militars franquistes. En qualsevol cas, ambdues lleis poden afavorir el procés obert en els darrers anys de recuperació de la memòria democràtica del nostre país, en el qual s'insereix el Projecte *Tots els noms* que lidera l'Institut d'Estudis Penedesencs.

2. El projecte Tots els noms

Tots els noms (El Penedès, 1931-1978), és un projecte liderat per l'Institut d'Estudis Penedesencs, que pretén impulsar, coordinar i dirigir la recerca històrica i la recuperació de la memòria històrica del període 1931-1978 al Penedès, fent especial èmfasi en les persones que hi participaren. El projecte vol combinar la recerca històrica, de caràcter científic, amb la recuperació de la memòria històrica, de caràcter polític i social. Aquest projecte té tres parts complementàries: la *Recerca* exhaustiva en base a la documentació escrita, oral, visual i patrimonial; la *Recuperació i Sistematització* de fonts d'informació primàries al voltant d'aquests anys per tal de crear una gran base de dades, i la *Divulgació i Difusió* de la recerca realitzada mitjançant publicacions, audiovisuals, conferències, exposicions, itineraris, material didàctic i, sobretot, mitjançant una gran pàgina web a Internet (www.totselsnoms.org).

El projecte *Tots els noms* és basa en una acurada recerca científica en tot tipus de fonts relacionades amb el període 1931-1978. A partir de la recerca realitzada es planteja desenvolupar les següents actuacions:

- Interpretar globalment les dades obtingudes, per tal d'analitzar els trencaments i les continuïtats, tant a nivell polític, social, econòmic, i cultural, com a nivell personal i familiar.
- Crear una gran base de dades amb informació sobre els protagonistes de la vida política, social, econòmica i cultural d'aquests anys.
- Servar, conservar i difondre el material localitzat i generat durant la recerca.
- Planificar itineraris de la memòria democràtica a partir del patrimoni, dels espais i dels records.

- Difondre i divulgar aspectes generals, temàtics o cronològics de la recerca mitjançant publicacions, audiovisuals, conferències, exposicions, itineraris, material didàctic i, sobretot, mitjançant una gran pàgina web a Internet, que serveixi de portal del projecte vers els ciutadans i que sigui interactiu.

L'abast cronològic d'aquest projecte és 1931-1978, és a dir, la Segona República (1931-1936), la Guerra Civil (1936-1939) i el Franquisme i l'antifranquisme (1939-1978). L'abast geogràfic és el Penedès, i això vol dir els quaranta-set municipis de les comarques de l'Alt Penedès, el Baix Penedès i el Garraf. Finalment, l'abast temàtic es la història d'aquests anys, feta de forma completa i exhaustiva, fent especial incidència en el següents aspectes:

a) Segona República

- L'aportació penedesenca a la Catalunya republicana
- Els projectes més emblemàtics a la comarca
- Les forces polítiques i sindicals i els seus dirigents (els noms)
- Els ajuntaments republicans (els noms dels alcaldes i regidors)
- El conflicte pagès
- Els fets d'octubre de 1934
- La cartografia urbana: locals partits i sindicats, reunions...
- Altres qüestions

b) La Guerra Civil

- La revolució social al Penedès: col·lectivitzacions industrials i agràries
- Les Milícies i els Comitès
- La repressió contra les dretes (els noms dels assassinats)
- La participació al front (els noms dels morts)
- Els refugiats i els bombardeigs
- Els camps d'aviació i els tallers de reparacions
- Els ajuntaments (els noms dels alcaldes i regidors)
- Altres qüestions

c) Franquisme i antifranquisme

- L'exili republicà (els noms i els llocs)
- La repressió: afusellaments, camps de treball i de concentració, presons (tots els noms)
- La Falange local i comarcal (els noms)
- Els ajuntaments franquistes (els noms dels alcaldes i regidors)
- L'Església catòlica: el doble paper

- La primera oposició: anys cinquanta i seixanta (noms i entitats)
- L'oposició antifranquista: anys setanta (partits, sindicats, associacions, persones i noms)

La metodologia utilitzada està fonamentada en la recerca històrica col·lectiva a nivell local i general, i es fa un esforç per integrar el màxim possible de col·laboradors. El projecte es desenvolupa en fases successives: els anys 2006-2007 se centren en la Segona República i la Guerra Civil i els anys 2008-2009 en el Franquisme i la lluita per la democràcia. En ser un projecte obert s'enriqueix a partir de les aportacions dels municipis i dels historiadors, de manera que, a més de les propostes de recerca i divulgació que surten del mateix projecte, es contempla la col·laboració amb les iniciatives sorgides dels propis municipis, dels historiadors locals i dels centres d'estudis locals del Penedès. Una part molt important del projecte està dedicada a la participació dels penedesencs i penedesenques que puguin aportar informació (documental, gràfica, oral, patrimonial...) que serà processada, digitalitzada i servada per a la seva posterior consulta, amb la col·laboració dels organismes públics pertinents.

L'organització del projecte s'estructurarà al voltant d'un director científic, el doctor en història Ramon Arnabat Mata (vicepresident de l'IEP), i d'un Consell integrat per un representant de cada un dels organismes i entitats que participen en el projecte. Aquest Consell defineix anualment les línies d'actuació del Projecte i la destinació dels recursos de què disposa. En el projecte hi estan implicades de forma directa onze persones que coordinen diversos aspectes (Daniel Sancho, Raimon Soler, Jesús Castillo, Salvador Campamà, Rosa M. Banach, Núria Jané, Àngels Santacana, Adrià Cabezas, Miquel A. González, Rosa Martí, i Àngels Parés), i quaranta-set col·laboradors, un per cada municipi.

El projecte *Tots els noms* estableix, a més, convenis amb les persones, entitats, ajuntaments i consells comarcals interessats en participar-hi globalment o parcialment, establint les aportacions de les parts. Durant els anys 2006-2007 el projecte *Tots els noms* ha signat acords i convenis de col·laboració amb la Direcció General del Memorial Democràtic, depenent de la Conselleria d'Interior, Relacions Institucionals i Participació, i la Direcció General de Recerca del Departament d'innovació, Universitats i Empresa de la Generalitat de Catalunya, el Centre d'Història Contemporània de Catalunya, la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, l'Institut Ramon Muntaner, el Museu de Vilafranca/ Museu del Vi, el Consell Comarcal de l'Alt Penedès, el Consell Comarcal del Baix Penedès i el Consell Comarcal del Garraf.

El projecte es desenvolupa en un ampli marc de col·laboracions, entre les quals cal destacar el Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la Universitat de Barcelona, el Centre d'Estudis de l'Època Franquista i Democràtica de la Uni-

versitat Autònoma de Barcelona, l'Amical de Mauthausen, l'Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica de Catalunya, i els dotze centres d'estudis locals del Penedès.

3. Projectes “estrella”

El projecte *Tots els noms* té quatre projectes “estrella” als quals es dediquen bona part dels recursos humans i econòmics, i que, d'alguna manera, identifiquen socialment el projecte:

3.1. PROJECTE PER A LA LOCALITZACIÓ, REGISTRE I SENYALITZACIÓ DELS LLOCS EMBLEMÀTICS DE LA SEGONA REPÚBLICA, LA GUERRA CIVIL, LA REPRESSIÓ FRANQUISTA I LA LLUITA PER LA DEMOCRÀCIA AL PENEDEÀS

El projecte es proposa la localització, registre i senyalització dels llocs emblemàtics de la II República, la Guerra Civil, la repressió franquista i la lluita per la democràcia en les tres comarques penedesenques, aplicant al Penedès les actuacions derivades del *Pla Pilot per a la Localització, Registre i Senyalització dels llocs emblemàtics de la guerra civil 1936-1939, de la repressió franquista i de la lluita antifranquista a les comarques de Lleida* dirigit per la historiadora Conxita Mir.

Els objectius d'aquest projecte són:

- Actuacions de recuperació i conservació del patrimoni democràtic, material i immaterial del Penedès.
- Actuacions de localització, adequació i senyalització de llocs, espais, monuments, símbols, paisatges i tot tipus de vestigis sobre la II República, la Guerra Civil, la repressió franquista i la lluita per la democràcia al Penedès.
- Elaboració d'inventaris de la simbologia franquista presents al Penedès.
- Divulgació de les recerques realitzades mitjançant Internet, llibres, DVD, programes de ràdio i televisió locals i comarcals, i la premsa local i comarcal.
- Planificació de rutes culturals que permetin seguir temàticament els espais patrimonials i els llocs de memòria relacionats amb la memòria democràtica de la Segona República, l'experiència de la Guerra Civil i la lluita per la democràcia en el franquisme.

Durant l'any 2006 es va realitzar la tasca de recerca i inventariat en els quaranta-set municipis penedesencs, que s'ha recollit en la *Memòria Democrà-*

tica del Penedès. L'any 2007 s'ha treballat la informació recollida per tal de fer propostes d'actuació (conservació i divulgació) sobre el patrimoni inventariat i l'any 2008 es planificaran les rutes culturals i es començaran a senyalitzar.

3.2. BASE DE DADES DE PROTAGONISTES DELS PERÍODE 1931-1798

S'està treballant en la confecció d'una base de dades amb informació detallada sobre els protagonistes socials, culturals, polítics, econòmics del període al Penedès, que abastarà alcaldes i regidors, dirigents polítics, socials, culturals, i sindicals i víctimes de les repressions i de la guerra. En total calculem que seran unes cinc mil persones, amb informació sobre dades bàsiques, vida política, cultural, sindical i social, víctimes, repressió i exili... La base de dades ha estat elaborada específicament pel projecte i té cent setanta-una entrades possibles per a cada fitxa personal. A mesura que es van entrant les dades, són consultables des d'Internet, tot i que amb diversos filtres: un primer nivell de dades bàsiques és consultable lliurement, un segon nivell és consultable prèvia identificació de l'usuari i el tercer nivell tant sols es facilita la informació recollida als familiars, prèvia identificació.

3.3. LA INCIDÈNCIA DE LA SEGONA REPÚBLICA EN ELS MUNICIPIS DEL PENEDÈS.

Aquest projecte s'ha iniciat l'any 2007 i seguirà l'any 2008 i pretén conèixer a fons el període de la Segona República en els quaranta-set municipis del Penedès. El recull de la informació es fa mitjançant unes fitxes que posteriorment s'entren a una base de dades d'Internet. La informació que es recull fa referència als ajuntaments (alcaldes i regidors), a la tasca desenvolupada en el municipi a nivell econòmic, cultural, polític, social, educatiu, urbanístic..., a les associacions culturals i recreatives, als partits polítics i als sindicats i als principals conflictes que es van produir en aquests anys. Amb la informació recollida es prepararan tres exposicions, una per a cada comarca, sobre l'"Obra republicana al Penedès".

3.4. WEB DE TOTS ELS NOMS: WWW.TOTSELSONOMS.ORG

Des del primer moment el projecte ha comptat amb una web amb domini propi per tal que actués de portalada oberta entre el projecte i els ciutadans. La web s'actualitza setmanalment i procurem que sempre estigui al dia sobre tot pel què fa a les notícies i les activitats. A la web es pot consultar la base de dades personal, les dades i el programa anual del projecte, les recerques

realitzades sobre el període, les biografies dels personatges més importants, els escrits dels testimonis, els documents històrics, una galeria d'imatges (la majoria inèdites), els llibres, CD, DVD i altres materials publicats referits a aquest període al Penedès i es pot accedir a diversos enllaços relacionats amb la Memòria Històrica, la història d'aquest període i la cerca de desapareguts. Però, sobretot, la web serveix perquè els ciutadans aportin opinions, preguntes, informacions, imatges...

4. LA TASCA REALITZADA DURANT EL PERÍODE 2006-2007

En aquests dos anys que porta el projecte *Tots els noms*, a més de les actuacions citades a l'apartat anterior s'han realitzat les següents activitats:

- Recerca sobre els fons documentals del Penedès entre 1931 i 1978 existents en diversos arxius del territori. La informació obtinguda en aquesta recerca quedarà recollida en una base de dades consultable per Internet, i que facilitarà el treball previ de les futures recerques sobre aquest període.
- Recerca oral sobre el Penedès entre 1931 i 1939. S'han iniciat les entrevistes i gravacions a protagonistes del període de la Segona República i la Guerra Civil. Les entrevistes seran codificades i editades.
- Publicació del llibre: Víctimes de la Guerra Civil al Penedès, amb els noms dels mil cinc-cents soldats morts i altres víctimes directes de la guerra civil
- S'ha col·laborat amb diverses iniciatives locals relacionades amb la recerca i la divulgació històrica del període 1931-1978: Projecte de recerca sobre la II República i la Guerra Civil a Subirats; Jornades sobre l'aviació i la guerra civil; Estudi sobre la repressió franquista al Penedès; Jornades sobre la renovació pedagògica al Penedès durant la Segona República; Conferències sobre la Segona República al Penedès a Cunit, el Vendrell, Vilanova i la Geltrú, Sitges, Vilafranca del Penedès, Sant Martí Sarroca i Subirats.
- Edició i publicació del llibre Els joves i la II República i la guerra Civil al Penedès a partir de la selecció de treballs de recerca de batxillerat realitzats pels alumnes dels instituts del Penedès i referits a aquest període.
- Estudi sobre la repressió franquista a l'Alt i al Baix Penedès, mitjançant la consulta dels processos militars sumaríssims, dels judicis de responsabilitats polítiques i dels informes de les presons de Barcelona i Tarragona.
- Edició del llibre La repressió franquista (1939-1945) al Baix Penedès, amb un estudi introductori i les dades de les 374 persones que foren processades i condemnades, com a resultat d'una recerca realitzada l'any 2006.

5. LA TASCA PER REALITZAR, PERÍODE 2008-2009

L'any 2008 el dedicarem a tancar els treballs iniciats els anys anteriors i a donar continuïtat als "projectes estrella" citats més amunt. Però, a més, tenim ja plantejades un seguit d'actuacions concretes:

- Elaboració de guions i producció de documentals sobre la Guerra Civil a Vilanova i la Geltrú a partir dels enregistraments realitzats els anys noranta per Canal Blau TV de Vilanova i la Geltrú.
- Elaboració d'un llibre i d'un DVD i muntatge d'una exposició sobre la repressió franquista a l'Alt Penedès, a partir de la recerca realitzada els anys 2005-2007.
- Recerca sobre la repressió franquista (1939-1945) al Garraf, en els arxius locals i comarcals, l'Archivo Histórico Nacional, l'Arxiu General Militar de Barcelona, i l'Arxiu General del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya i ordenació de la informació en una base de dades.
- Recerca documental i oral sobre la lluita per la democràcia al Penedès i preparació de l'edició d'un llibre, un DVD i una exposició.
- Enregistraments audiovisuals de testimonis per a l'elaboració d'un banc de dades audiovisual sobre el franquisme i la lluita per la democràcia a les tres comarques del Penedès (setze persones).
- Estudi històric del franquisme al Penedès: de la misèria i la repressió, al desenvolupisme i la repressió.

El projecte *Tots els noms* ha permès a l'Institut d'Estudis Penedesencs esdevenir un centre de referència pel que fa a la recerca històrica i satisfer una demanda social que hi havia al territori. A més, l'IEP ha revalidat amb aquest projecte el seu lideratge cultural al Penedès, en convertir-se en el pa de paller de la recerca històrica sobre el període 1931-1978. Si voleu més informació podeu consultar la web del projecte: www.totselsnoms.org o be adreçar-vos a secretaria@totselsnoms.org.